PETRU CERCEL

www.dacoromanica.ro

PETRU CERCEL

DOCUMENTE DESCOPERITE

IN

ARHIVELE VENETIEI

DE

C. ESARCU.

BUCURESCI,

TIPOGRAFIA „DACIA“ P.-CONDURATU & D. AUG. LAURIANU,

STRADA DOMNEI Nº 3.

MDCCCLXXIV.

www.dacoromanica.ro

Domniĕ-selle

D-LUI B. BOERESCU

APARATOR AL AUTONOMIEI NAȚIONALE

ACESTE DOCUMENTE

Dedică

C. ESARCU.

www.dacoromanica.ro

DOCTORIA SUFLETULUI
J. POPESCU BĂJENARU
AUTOR C. Exarcu
VOL. Petru Cercel - documente
Nº 1990 ANUL 1874

PETRU CERCEL

DOCUMENTE INEDITE DESCOPERITE IN ARCHIVELE VENETIEI

Nu este călĕtor, fie cĕt de superficial, care, mergênd în Veneţia, sĕ nu visiteze marea şi frumósa biserică *Santa Maria Gloriosa dei Frari* unde numele şi operele luĭ Tiziano, Canova, Giovanni Bellini, Sansovino, Bartholomeo Vivarini etc. deştéptă în spirit admiraţiunea şi face sĕ pĕtrundă în inimă înaltele şi nobilele satisfacţiunĭ ce tot de-una procură producţiunile arteĭ.

Suntŭ puţinĭ însĕ cari sĕ facă doĭ paşĭ maĭ mult, spre stînga, şi sĕ intre, prin mica şi modesta pórtă d'asupra căreia se află scrise cuvintele : *R. Archivio Veneto*, în vasta curte a vechieĭ monastirĭ *dei Frari* şi de acolo, trecênd pe sub largĭ arcade, sĕ înaintéze într'o a doua curte maestósă, bizară, vastă şi pitorescă în care daŭ galeriile corpuluĭ principal ale anticeĭ monastirĭ. Şi maĭ puţinĭ încă se hotărăscŭ de aci a se sui pe largile trepte ale uneĭ scărĭ obscure, scară care conduce la unul din sanctuarile cele maĭ grave şi maĭ impo-

www.dacoromanica.ro

sante cari esistă, nu numaĭ în Veneţia şi Italia, dar încă în tótă lumea.

Acest sanctuar conţine imposantele archive ale anticeĭ Republice Veneţiane.

In acest sanctuar, ce visitasem altă dată ca amator, mĕ conduse, în anul acesta, direcţiunea ce, în timpul şederiĭ mele în Veneţia, am dat spiritului meŭ spre studiul politiceĭ şi diplomaţieĭ veneţiane. Aci, într'adevĕr, póte cine-va pătrunde în spiritul care anima acele complicate, savante şi teribile instituţiunĭ ale teribileĭ Republice. In archivele diverselor corpurĭ politice ale Statuluĭ veneţian, în archivele *Consiliuluĭ Maggiore*, în cancelaria secretă a *Senatuluĭ*, a *Eccelentissimuluĭ Collegiŭ*, a teribiluluĭ *Tribunal de ţece*, a *Tribunaluluĭ* şi maĭ teribil *de treĭ*, póte cine-va, făcênd ca sĕ ţic aşa, studiĭ asupra natureĭ, sĕ intre în inima instituţiunilor anticeĭ Republice şi se vadă câtă artă, câtă sciinţă, câtă pătrundere, câtă tenacitate, cât despotism şi câtă libertate, câte virtuţi şi câte crime aŭ fost combinate împreună ca sĕ formeze sistema politică a acestuĭ Stat estraordinar care a trăit 14 secole!

Dar nu despre politica şi instituţiunile Republiceĭ Veneţiane, asupra cărora, dupe noĭ, ultimul cuvînt nu s'a ţis încă, îmĭ propun a vorbi.

Imĭ propuncu tóte acestea astă dată a face cunoscute importantele documente inedite ce acest studiŭ m'a condus, cu o rară fericire, a descoperi în archivele de

www.dacoromanica.ro

Stat veneţiane, documente de o imnensă valóre privitóre la istoria politică şi diplomatică a ţerelor române.

Voiŭ începe cu publicarea unor seriĭ de piese tóte relative la un Principe al nostru român, Petru Cercel, fiul luĭ Pătraşcu Vodă şi fratele luĭ Mihaiŭ Vitézu, care, cum se va vedea din aceste documente, a fost în relaţiunĭ cu Regele Franciei Henric III şi Regina mumă Caterina de Medicis; care a fost priimit în Veneţia cu un ceremonial şi onorurĭ estraordinare; care s'a aşeḑat lîngă Dogele Veneţieĭ în miḑlocul Serenissimeĭ Signoriĭ şi a pronunţat un discurs, în limba italiană, înaintea Eccelentissimuluĭ Colegiŭ; căruia s'a pus dupe acésta de către Senat la dispositinne o galeră a Republiceĭ ca sĕ 'l conducă pînă la Ragusi şi care, în în urmă, dupe ce se întórce în statele sele, trimite un ambasador estraordinar cu scrisorĭ de creanţă adresate direct Guvernuluĭ veneţian.

Public aceste documente chiar în ordinul în care le am descoperit unele dupe altele, dând câte-va noţiunĭ despre partea archivelor şi registrelor unde ele se află precum şi despre unele facte şi ideĭ ce aceste registre sunt de natură a deştepta în spiritul investigatoruluĭ.(1)

La finele publicăriĭ acestor documente mĕ voiŭ încerca sĕ resum întréga viaţă a luĭ Petru Cercel, indicând

(1) P'intre operile care mĭ'aŭ ajutat ca sĕ mĕ oriente z în labirintul archivelor veneţiane şi cărora datoresc multe din informaţiunile ce am câştigat asupra lor este maĭ cu sémă importanta lucrare a D-luĭ Armand Baschet întitulată: *Histoire de la Chancelerie secrète. Archives de Venise.* O recomandămŭ acelora ce vorŭ voi a face investigaţiunĭ în archivele Veneţieĭ.

www.dacoromanica.ro

tóte operele şi documentele deja publicate asupra acestuĭ principe şi despre care am şi voiŭ maĭ putea avea cunoscinţă.

Voind a'mĭ da socotélă, din piesele originale, de principalele usurĭ diplomatice adoptate de Republica Veneţiană, am căutat naturalmente în archive registrele unde puteam găsi aceste informaţiunĭ. Intre aceste registre se află cincĭ magnifice volume întitulate : *Ceremoniali della Serenissima Republica di Venezia.*

Orĭ ce Român póte înţelege cât de mare a fost veselia mea când, în registrul *Del Ceremoniale dal 1464 al 1599*, citiiŭ titlul : *Ceremonie fatte nella venuta in questa città per passazo del Principe della Gran Vallachia* MDLXXXI *adi* XII *marzo*. „Ceremoniĭ făcute la venirea în acest oraş a Principeluĭ Mareĭ Valachiĭ 1581 adĭ 12 Martie.“

Acéstă piesă mĕ puse pe urma tutulor documentelor ce public aci căcĭ ea, cum se va vedea, indică aceste documente; iar experienţa şi amabilitatea savantuluĭ vice-director al Archivelor D. B. Cecchetti, căruia nu pot esprima îndestul gratitudinea mea, mĕ ajută fórte mult se găsesc menţionatele documente în nenumeratele sălĭ ale vastelor archive (1) cari consti-

(1) Archivele Veneţieĭ suntŭ aşeḑate în doĕ sute şése-ḑeci şi patru de săli coprinḑênd doĕ sute treĭ miĭ doĕ sute patru-spre-ḑece cartóne saŭ registre. In privinţa documentelor pe pergament s'a numĕrat cincĭ-ḑecĭ şi doĕ de miĭ opt sute şépteḑecĭ şi opt. (*Titoli e note cronologiche degli archive dell'ex-Republica veneta e dei governi successivi* (*Cechetti e Gregolin.*)

www.dacoromanica.ro

tuescŭ o lume de manuscrise, în miḑlocul cărora aflându-mĕ, putuĭ ḑice, în primele ḑile, ca atâţĭ alţiĭ:

Mi ritrovai per una selva oscura.

Iată resumatul sus-menţionateĭ piese pe care, immediat dupe resumat, o public în *extenso* şi în original ast-fel precum se află în archiva veneţiană în registrul *Del Ceremoniale dal 1464 al 1599 Carta 84.* Acest mod de publicare îl voiŭ adopta pentru tóte celelalte dosumente.

Ceremoniĭ făcute la venirea în acest oraş a Principeluĭ mareĭ Valachiĭ 12 Martie 1851.

Sub rubrica : *ceremoniĭ făcute cu ocasiunea venireĭ Principeluĭ mareĭ Valachiĭ,* 1851, 12 Martie, citimŭ că Prinţiul român (care este Petru Cercel) sosit în Veneţia la 2 Martie, u întrodus în Eccelentisimul Colegiŭ la 7 ale aceleaşĭ lunĭ, însoţit de ambasadorul Francieĭ şi de un secretar a nume Bertier, trimis de Regele Francieĭ Enric III şi Regina mumă Caterina de Medicis ca sĕ'l asiste şi sĕ esplice maĭ bine Serenisimeĭ Signoriĭ scopul ce urmăresce Principele român, care este de a fi ajutat de Veneţia ca se fie pus pe tronul Românieĭ.

Piesa amintesce de scrisorile luĭ Enric III şi Caterineĭ de Medicis trimese Republiceĭ în favorul Principeluĭ, de interveniţiunea nunţiuluĭ Papal şi de brevul luĭ Grigoriŭ XIII, de esposiţiunea pe lung a celor ḑise în acéstă afacere precum

www.dacoromanica.ro

şi de deliberaţiunea Senatuluĭ în urma căreĭ se pune la dispoziţiunea Principeluĭ o galeră ca să fie condus la Ragusi precum şi o mie de talere.

In tot timpul ceremonieĭ, Principele român stă la stânga Dogeluĭ şi, atât la intrarea cât şi la eşirea luĭ, Dogele se scólă în picióre şi 'l salută fără însĕ a'şĭ scóte din cap cornul seŭ ducal.

Ceremonie fatte nella Venuta in questa città per passazo del Principe della gran Valachia MDLXXXI *adi* XII *marzo.*

Venne in questa città a doi del mese presente et alli VII fu introdotto nell'Eccemo Collegio il Principe della gran Valachia accompagnato dal Magnifico Ambasciator del Re Christianissimo qui residente et dal secretario Bertier, mandato dalla Maestà sua perchè, assistendo a lui, riceva maggior favore alli suoi negotij alla Porta del gran Signore, dove egli se ne va per esser rimesso in stado, come il tutto distintamente si puo legger nell'esposizione del suo negotio fatta nell'Eccellentissimo Collegio il giorno sopradetto et dalle lettere presentate da lui del predetto Re Christianissimo et della Serenissima Regina sua madre scritte a sua Serenità in sua raccomandatione. Tenne il loco nell'Eccemo Collegio l'amb^{r} predetto a man destra di sua Serenità et alla sinistra il Principe predetto, et il secretario stette in piedi alli scalini del Tribunale, secondo il solito, et sua Serenità, cosi nel riceverlo come quando egli si

www.dacoromanica.ro

licentiò, si levò in piedi secondo il solito senza levarsi il corno. In gratificationi delle predette Maestà et di sua Santità ancora, che oltre l'offitio fatto fare dal suo Nuntio in questo proposito, fece anco presentar un breve, fu esso Principe, per liberation dell'Eccmo Senato del giorno di hieri, accommodato di una galera fino a Ragusi et presentato di mille taleri.

(Da carte 84 1° del *Cerimoniale* dal 1464 al 1599).

Iată şi scrisorile regeluĭ şi regineĭ Francieĭ despre care se vorbesce în acéstă espunere.

Insciinţăm pe investigatoriĭ, care ar avea curiositatea să vadă originalele acestor scrisorĭ, că ele nu se află în acele părţĭ ale archiveĭ Eccelentisimuluĭ Colegiŭ unde naturalmente ar fi dispus sĕ le caute şi care sunt clasate subt denumirea: *Letteré Dominorum* sau *Lettere-Principi*. Intr'adevĕr aci se află scrisorile suveranilor saŭ principilor adresate către Serenisima Republică şi aci am căutat şi eŭ, la început, scrisorile regeluĭ şi regineĭ Francieĭ relative la Principele nostru. Am resfoit în zadar cele şése cartone (1) care conţine scrisorile Regilor Francieĭ; am fost însă recompensat de paţienta mea investigaţiune fiind că acésta investigaţiune m'a impins să daŭ peste un carton unde se afla

(1) Colecţiunea generală a acestor *Lettere-Principi* nu coprinde maĭ puţin de cât 85 cartóne-*buste* — pe care se află scrise numele ţereĭ de unde scrisorile proviniŭ saŭ a calităţiĭ colective a personagelor de unde ele emană.

www.dacoromanica.ro

scris împreună cu numele ţerilor Transilvania, Boemia, Ungaria, Moscovia, Japonul, Suedia şi numele *Valachia* et *Moldavia*. În acest carton am găsit diverse scrisorĭ ale Principilorŭ nostri pe care, cu timpul, le voiŭ publica ca să le aduc la cunoscinţa Românilor.

Scrisorile dar regeluĭ şi regineĭ Franciеĭ relative la Principele nostru nu se află în colecţiunea generale clasată subt denumirea *Lettere Dominorum*.

Invistigatorul curios va găsi aceste scrisorĭ în seria ḑisa *Lettere del Collegio. Lettere Re di-Francia No. 27*, unde le va putea citi în original.

Fie ḑis aci în trécăt că Dogelele nu deschidea nicĭ o scrisóre chiar daca vre una iar fi fost adresată luĭ direct, cum am găsit o scrisórea de o natură óre cum intimă a luĭ Stefan cel mare către Dogele Vendramin, scrisóre prin care Principele nostru cerea *Carissimuluĭ seŭ amic*, un medic fiind că'ĭ murise medicul ce avusese pînĕ atuncĭ. Acéstă scrisóre, cum vomŭ vedea când o voiŭ publica-o, s'a citit în sînul Eccelentisimuluĭ Collegiŭ şi acesta este care trimete luĭ Stefan medicul cerut.

Dar iată scrisorile regeluĭ şi regineĭ Franceĭ privitóre la Petru Cercel.

Scrisórea Regeluĭ Franciеĭ Henric III şi a Regineĭ mume Caterina de Medicis.

Regele şi Regina recomandă călduros Serenisimeĭ Republice pe Principele Român, scumpul lor vĕr şi bun amic

www.dacoromanica.ro

très cher cousin et bon amy, ca să'l ajute pentru a fi restabilit în Statul său.

Secretarul Bertier îl însoţesce ca să le comunice la întórcere succesul afacereĭ. Vorbescŭ de promisiunea făcută de Sultan, insistă asupra opereĭ sânte de a asista pe principiĭ mâhniţĭ şi despuiaţĭ de Statul lor, arată că Republica Veneţieĭ, făcênd acésta, va face un fapt demn de dînsa, fórte plăcut luĭ Dumneḑeŭ, Crestinĕtăţiĭ şi nouĕ, adaogă Regele şi Regina, în particular. Rógă pe Eccelentisimul Colegiŭ a da ascultare Ambasadoruluĭ francęs acreditat pe lîngă Republică precum şi secretaruluĭ Berthier în ale căria cuvinte Serenisima Signorie se póte încrede întocmaĭ ca în cuvintele Regeluĭ şi Regineĭ. Termină cu formula obicinuită.

(L'originale in Filza-Collegio-Lettere Re di Francia —No. 27).

Ex tergo—Nos tres-chers et grands amys, alliés et confédérés les Duc et Seigneurie de Venise.

Tres chers et grands amys alliés et confederés.

La prince de la grande Valaquie Pierre Demetrio, notre tres-cher cousin et bon amy, partant de notre Cour pour se transporter a la porte du Grand Seigneur, soubs notre protection et sauvegarde, avec saufconduit que Sa Haultesse luy a octroié à notre prière et recommendation pour aller à son heureuse Porte et affin d'estre par Sa Haultesse restitué et restably en son estat de Valaquie, Nous avons donné charge au secretaire Berthier de l'accompaigner en son voiage pour nous faire en après relation particulière de succès de son affaire.

Du quel nous sera toujiours a aultant grand con-

www.dacoromanica.ro

tentement que nous avons eu a plaisir le bon advis de la promesse que le Grand Seigneur nous en a faite. Et d'aultant que c'est bon oeuvre, sainct et recommandable generallement à tous Princes et entièrement digne de commisération d'assister les Princes affligés, desolés et depouillés de leur estat, comme nous nous y sommes employés de tout notre pouvoir, credit, auctorité et moiens jusques à ce bon et assuré point, Nous avons bien voullu vous faire la praisente en sa faveur pour vous prier, comme nous faisons bien affectueusement, et aiant égard à sa miserable fortune, et espoir qu'il a d'estre de brief, aydant dieu, à la fin et conclusion de ses misères. Et le voulloir ayder et favoriser de vos libéralités accoustumées et autres chauses que jugerez debuoir servir à sa plus prompte expédition et voyage. Luy faisant par lá et autres demonstrations d'amytié paroistre la commisération que vous avez de luy. Vous assourant que oultre ce que vous fairez une oeuvre digne de vous, très-agréable à Dieu et á toute la Chrestienté, et à nous en particulier. C'est chose dont nous vous scaurons à jamais bon gré pour l'entier et tres grand desir que nous avons de le secourir et assister jusques à l'entier effect de sa restitution qui sera la plus desirée et agréable nouvelle que nous puissions attendre ainsi que le Seigneur du Ferrier notre Conseiller et ambassadeur près de Vous vous asseurera plus amplement; et semblablement le secretaire Berthier que nous prions de croire et leur adjouster sur la mesme foy que feriez a nous mesmes. Sur ce nous prions Dieu, très-chers et

www.dacoromanica.ro

grands amys alliés et confederés, vous avoir en sa saincte et digne garde.

Escript à Bloys le sixieme jour de Janvier 1581.

HENRY.

BRULERT.

(Dell'originale in Filza-Colegio (III) Lettere Re di Francia No. 27)

Extergo — Nos tres-Chers et grands amys alliés et confédérés le Duc et Seigneurie de Venise.

Tres-chers et grands amys alliés confédérés.

Le Roy notre tres-cher Seigneur et fils vous escrit en la faveur et recommandation du Prince de la grande Vallaquie Pierre Demetrio notre tres-cher cousin et bon myle quel s'en va presentement à la porte du Grand Seigneur soubs la protection de ceste Couronne avec sauf-conduit que sa Haultesse luy a octroyé à la prière et requisition du Roy notre tres-cher Seigneur et fils pour estre restably en son estat de Vallaquie, le quel a donné charge au secretaire Berthier de l'accompagner au voyage pour de tant plus autoriser son affaire. A quoi nous avons bien voulu adjouster ceste presente pour le tres grand desir que nous avons d' assister le Prince jusques à son entier restablissement pour vous prier comme nous faisons bien affectueusement de tant que vous estes accoustumés à nous gratifier en ce dont nous requerons d'avoir pour bien recommendé en notre faveur celluy Prince, le faisant ressentir de vos liberalités accoustumées et autres choses que jugerez devoir servir à sa plus prompte

www.dacoromanica.ro

expèdition et voiage. En quoy oultre que vous ferez oeuvre tres agréable á Dieu et à toute le Chrestienté, ayant commisération de ses misères, à la veille des quelles il est, nous en receverons aussy singulier contentement et plaisir, et vous seaurons à jamais bon gré, pour le recognoister en toute occasion, et à l'endroit de ceux pour lesquels vous nous pourrez requérir. Ainsy que le Seigneur du Ferrier conseiller et Ambassadeur du Roy notre tres cher Seigneur et fils, résidant près de vous, vous assourera plus amplement, et semblablement la secretaire Berthier, que nous vous prions de croire et leur adjouster ce la mesme foy que feriez à Nous mesmes. Et à tant nous prions Dieu, Tres-chers et grands amys, alliés et confedérés, vous avoir en sa saincte garde.

Escript à Chenonceau le VI jour de Janvier 1581.

CATERINE

In fine iată şi brevul Papeĭ despre care asemenea se face menţiune în esposiţiunea ceremonialuluĭ sus-publicat.

Brevul luĭ Gregorie XIII

Gregoriŭ XIII recomandă asememea pe Principele Român Serenisimeĭ Republice şi arată că, ajutându'l de a fi pus pe tron, îĭ va face un lucru fórte plăcut, *gratissimum nobis facies.*

(Bolle et atti, dela curia Romana—Busta N°. 10).

www.dacoromanica.ro

A tergo.—Dilecto filio Nobili Viro Nicolao Ponti Venetiarum Duci

Grigorius Papa XIII

Dilecte fili nobilis vir salutem et apostolicam Benedictionem — Decrevit Princeps Vallachiae se Constantinopolim conferre ad Turcam, ut suam ab eo provinciam ac ditionem recipiat; dicitur enim ille eam se restituturum pollicitus esse. Cum autem per loca Nobilitatis tuae iter facturus sit, gratissimum nobis facies, si eum omnibus in rebus, ut aequum est, Principem Tyranni iniuria eiectum commendatuum habueris, eique adiumento fueris, pollicetur hoc insignis humanitas tua.— Datum Romae apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die XIIII Januarij MDLXXXI — Pontificatus nostri anno nono.

ANT. BUCCA PADULIUS

Darea de sémă detaliată a celor ḑise şi petrecute la Veneţia în sînul Eccelentisimuluĭ Colegiŭ în ḑioa de 7 Martie 1581, când fu priimit principele nostru Petru Cercel, se găsesce în registrele clasate sub denumirea: *Esposizioni-Principi*.

Câte-va cuvinte asupra acesteĭ părţĭ a archivelor Veneţiane.

Caracterul documentelor conţinute în cele 127 marĭ registre şi 179 cartóne, ce compunŭ seria *Esposizioni-Principi*, este cu totul diplomatic.

www.dacoromanica.ro

Intr'adevĕr ne aflămŭ aci pe tĕrîmul ambasadorilor.

Eccelentissimul Colegiŭ primea pe ambasadorĭ. Aceştia, ajunşĭ în incinta şedinţelor, espunea motivul ambasadeĭ saŭ audienţeĭ lor; şi fiind că eĭ îşĭ făceaŭ *espunerea* în numele *Principelui* saŭ Suveranuluĭ ce represintaŭ, de aceia registrele archivelor ce conţinŭ aceste esposiţiunĭ pórtă titlul de *Esposizioni-Principi*.

Forma obicinuită a audienţeĭ dată de Eccelentisimul Colegiŭ se practica în modul următor. Când ambasadorul avea sĕ tracteze despre o afacere, pe care credea prudent se o espună el însuşĭ, trimetea cu o ţi înainte pe secretarul sĕŭ ca sĕ aducă acésta la cunoscinţa Eccelentissimuluĭ Colegiŭ. Când ambasadorul sosia, secretarul Eccmuluĭ Colegiŭ îl întroducea în sala audienţelor şi atunci ambasadorul, după ceremonia reverenţilor obicinuite, lua cuvîntul şi'şĭ făcea espunerea sa. Dogele respundea în termenĭ în general puçin precişĭ, conchiţênd maĭ tot-d'auna că Eccelentissimul Colegiŭ va referi Senatuluĭ. Cu modul acesta Republica lăsa tot-d'auna o pórtă deschisă pentru ca ómenĭĭ seĭ politicĭ să aibă timpul de a cugeta maĭ nainte de a da un respuns definitiv.

Secretarul de serviciŭ al Eccelentissimuluĭ Colegiŭ lua note şi redacta atât espunerea ambasadoruluĭ cât şi respunsul Dogeluĭ. Aceste redacţiunĭ se păstréză

www.dacoromanica.ro

astă-di în archivele de Stat ale Veneţiei şi formézä ceea-ce numimŭ *Esposizioni-Principi*.

Când afacerea era de óre-care importanţă, Eccelenissimul Colegiŭ o presinta Senatuluĭ şi acesta delibera asupra eĭ, constatându-se decisiunile sale prin votare.

Cât de importante şi pline de interes sunt *Esposizioni-Principi*, orĭ-cine póte să o înţelégă considerând că aci se găsescŭ espuse cestiunile diplomatice cele maĭ delicate şi afacerile cele maĭ seriôse ale Principilor diverselor state din lume cu care Republica veneţiană era în relaţiune.

Iată şi resumatul espoziţiuniĭ celor ḑise în sînul Eccelentissimuluĭ Colegiŭ de ambasadorul Francieĭ, de Petru-Cercel, şi de secretarul Berthier trimes de Henric III şi Caterina pe lîngă Principele român ca să 'ĭ pledeze causa înaintea Serenisimeĭ Republice, precum şi respunsul Dogeluĭ.

La 7 Martie 1581

După ce principele Valachieĭ este introdus în Eccmul Colegiŭ împreună cu ambasadorul Regeluĭ Cristianisim şi secretarul Berthier, ambasadorul ia cuvîntul şi presintă scrisorile Regeluĭ şi Regineĭ mume maĭ sus publicate. După citirea acestor scrisorĭ, ambasadorul ţine un discurs care este cel următor [1]).

[1]) Partea discursuluĭ relativă la istoria principeluĭ nostru o reproducemŭ în întreg traducându-o ad-litteram şi păstrându'ĭ chiar forma cu care ambasadorul îmbracă factele ce narézä.

www.dacoromanica.ro

Aş fi dorit să fi putut amîna acéstă afacere ce sunt obligat a tracta cu Serenitatea-Vostră (Dogele) şi cu Domniele-Vóstre prea-ilustre (cel-l'alţi membri aĭ Eccmuluĭ Colegiŭ) pînĕ Juoia viitóre, pentru că în Evanghelia de mâne, dacă nu mĕ încel, se vorbesce de casul orbuluĭ care are multă analogie cu casul de faciă.

Când discipulii întrebară pe Domnul: „*Quid peccavit hic, aut parentes cius ut coecus nasceretur*, — „ce a pĕcătuit acesta saŭ părinţiĭ luĭ ca el să se nască orb. — Christ respunse: „*Neque hie peccavit, neque parentes eius, sed ut mani festentur opera Dei,* " — nicĭ el nu a păcătuit, nicĭ părinţiĭ luĭ, dar ceea-ce vedeţĭ este ca sĕ se manifeste voinţa luĭ D-ḑeŭ. — Tot aceea-şĭ se póte ḑice de Principele aci present al mareĭ Valachieĭ, care ne pĕcătuind nicĭ el, nicĭ tatăl sĕŭ, şi nicĭ putênd a face vre un rĕŭ din causa fragetei sale etăţĭ, precum Serenitatea vóstră va audi, cu tóte acestea aflându-se gonit de pe scaunul sĕŭ şi pribég vine spre a fi ajutat de generositatea şi liberalitatea Serenităţeĭ Vóstre.

Acest Principe crestin în etate de ḑece anĭ a fost trămis de către tatăl sĕŭ la Sultanul, unde a fost priimit şi ţinut la Curtea luĭ în gradul şi cu onorurile cuvenite Eccelenţiei Sale, care descinde dintr'un lung şi continuat neam de Principĭ; dupĕ câţĭ-va anĭ se întêmplă să móră tatăl sĕŭ, din care causă el fu trămis în insula Rodos. Puçin timp în urmă se întêmplă mórtea Sultanuluĭ Soliman, şi Eccelenţia-Sa fu rădicat de acolo şi trămis în Caramania, şi apoĭ în Damasc, şi în urmă încă în alte locurĭ maĭ depărtate, cu cari pribegirĭ, saŭ ḑicênd maĭ bine transportaţiunĭ, ce se potŭ considera ca nisce aresturĭ, se află gonit din statul sĕŭ ereditar fără vre-o vină a sa; de aceia găsindu-se ast-fel esilat şi în o aşa mare calamitate, Dumneḑeŭ 'ĭ dete curagiul de a trece în pămênturĭ

www.dacoromanica.ro

crestine, veni în Transilvania şi de acolo în Ungaria şi în fine în Polonia, unde a fost priimit cu blândeţe şi mângăcre de către Regele Sigismund ce trăia atunci; dar puçin timp după sosire, se bolnăvi Eccelenţia sa de o infirmitate ce 'l ţinu în pat mai bine de duoi ani, şi puçin în urmă muri Regele Sigismund cărui succeda Regele stăpînul meŭ. Principele, din causa infirmităţei, nu fu în stare de a începe nici o negociare iar Regele, după puçin timp plecă din Polonia spre a se duce în Francia şi a lua în posesiune Regatul sĕŭ ereditar, precum scie Serenitatea-Vóstră. Eccelenţia sa merse de aci la curtea Imperatorului Maximilian unde a fost fórte bine vĕḑut, mângâiat şi onorat. După ce şeḑu acolo cât-va timp, se retrase în Francia, pe lîngă Maestatea-sea prea-Crestină, unde stete trei ani. Aci Regele, avênd compasiune pentru atâtea calamităţi şi nenorociri ale unui Principe Crestin, 'l îmbrăţişă şi făcu totŭ ce fu posibile de făcut pentru a'l consola, făgăduindu'i mai cu sémă de a interveni pe lîngă Sultan spre a'l pune pe tron în Statul seŭ; şi într'adevĕr Monseniorul de Germeni n'ar fi plecat aşa de curênd, precum făcu, pentru ambasada sa de la Constantinopoli, dacă în solicitudinea sa, Regele, stăpînulŭ meŭ, nu 'i-ar fi comandat a se grăbi să tracteze cu Inalta Pórtă acéstă negociare a Eccelenţiei sale, negociare în care ambasadorul s'a purtat aşt-fel în cât a obţinut tot ce a putut dori, căci Sultanul a şi trămis Eccelenţiei sale un pasaport, şi mai mult încă, o carte de libera-trecere pe care o a maici în mănă autentică. După ce-o arĕtă şi ceru a se citi, se constată din acéstă citire că în urma suplicărei Regelui Franciei de a pune acest Principe al Valachiei în Statul Principelui tatăl seŭ, Sultanul se mulţumesce ca el să mérgă la Inalta Pórtă ceea ce face acum, cu speranţa de a ajunge la scopul seŭ; Ambasadorul adaogă că, cu tóte acestea

www.dacoromanica.ro

el crede că cu anevoe Eccelenţia sa va isbuti fără ajutorul şi liberalitatea Serenisimiĭ Republice care scie fórte bine ceea ce este de făcut cu Inalta Pórtă în negociărĭ de asemeuea natură.

După aceia ambasadorul, vorbesce despre incapacitatea sa ca orator, amintesce discursul luĭ Demosten Περὶ Βασιλέος în care citimŭ că e fórte dificil ca cine-va să pótă persuada în cestiunile complicate dacă nu este orator, dar că în cestiunile simple şi clare nu este trebuinţă de discursurĭ şi de persuadare. Acéstă din urmă considerare vine în ajutorul seŭ, de aceea el nu are de cât a se raporta la scrisorile Regeluĭ şi Regineĭ mume precum şi la generositatea Serenisimeĭ Republice.

Ambasadorul termină ḑicând că Regele a făcut tot ce 'ĭ-a fost cu putinţă în favorul Eccelenţieĭ sale *quid non potuit facere, quod non fecerit*, lasă să se înţelégă că şi în privinţa ajutoruluĭ în banĭ Maestatea Sa a fost fórte generos cu Principele, *non solum pro viribus fecit sed supra vires*, şi insistând asupra strîmtorăriĭ finanţiare în care se afle stăpînul seŭ, face pe Eccmul Colegiŭ să înţelégă că ajutorul băneso de care Principele are trebuinţă îl aştéptă de la Republică.

Terminând ambasadorul discursul seŭ, dete pas Principeluĭ ca să vorbéscă. Acesta în substanţă ḑise că nu va adăoga nimic asupra calamităţilor, peregrinaţilor şi nenorocirilor sale, avênd Ilustrissimul ambasador al Franceĭ espus în destul amărăciunile sale trecute precum şi starea sa de faciă ; voesce numaĭ a spune că, pe când se afla la hotarele Ungarieĭ, când trecea din Turcia în ţerile chrestine, popórele séle, recunoscêndu'l ca adevĕratul moştenitor şi succesor la Tronul mareĭ Valachiĭ, îl făcură să înţelégă că dacă el va intra în statul seŭ, eĭ îl vorŭ pune pe tron şi 'ĭ vor da tótă puterea în mână. O asemenea întreprindere însă ar fi supĕrat pe sultan

www.dacoromanica.ro

şi 'ĭ ar fi pus póte şi în pericol viaţa, pe de altă parte poporul sĕŭ, s'ar fi espus şi el la multe pericole şi acéstă consideraţiune maĭ cu sémă 'l-a făcut să nu îmbrăţişeze o asemenea idee. Avênd tot-d'a-una recurs, în tóte suferinţele sale, la bunătatea şi maestatea divină, rugând'o ca să 'l ajute şĭ să 'l lumineze, el avu inspiraţiunea să se îndrepteze către Regele Prea Crestin de care fu priimit şi tractat cu multă umanitate şi onóre. Regele 'l-a ajutat atât în cât el speră că'şĭ va redobîndi statul sĕŭ dacă şi Serenitatea Sa şi aceştĭ Eccelentissimĭ Signorĭ îĭ vorŭ veni în ajutor.

Dupe aceia, *con accomodata forma di parole eccitò l'animo di tutti a considerar il suo stato degno di compassione*, spuse Principele în urmă cum, şi în alte timpurĭ, Serenisima Republică în multe casurĭ analóge se arată plină de pietate şi liberalitate; şi el, în casul de faţa, astepta mult fiind că cunoscea mărimea de inimă şi mărimea forţelor acestuĭ splendid Stat; arată că şi el este un principe crestin, că acésta o afirmă şi maĭ mult fórte căldurósa recomandaţiune a Maestăţilor lor Cristianisime care, după ce aŭ făcut în favorul seŭ tot ce a fost cu putinţă, doresc ŭ ca şi Serenissima Republică să 'ĭ vină în ajutor; face alusiune la un ajutor bănesc şi termină ţicênd că el va păstra tot dauna memoria şi recunoscinţa binefacerilor primite.

Secretarul Regeluĭ vorbi în urmă pe scurt şi cu multă artă, povestind gloriósele fapte ale Eccelentisimeĭ Republice în case cu totul analóge şi maĭ cu sémă când Statul venetian stabili pe tron pe marĭ Pontefiĉ şi alţĭ însemnaţĭ principĭ, făcênd să se înţelégă fructul munificenţeĭ şi liberalităţiĭ sale dând acestor principĭ miţlócele de a se susţine. El arătă că aceste esemple nu suntŭ de o maĭ mică însemnătate de cât esemplele ce da poporul Roman puind pe tron pe Ptolemeŭ, şi alte

www.dacoromanica.ro

asemenea esemple. Că să oferia Serenisimeĭ Republice ocasiunea de a'şĭ mări gloria sa venind în ajutorul unuĭ Principe Cristianissim atât de mult timp persecutat de sórtă, atât de mult iubit, ajutat şi favorit de Regele, stăpânul seŭ, şi de Regina mumă. El asigură că Regele şi Regina 'l aŭ însărcinat să spună Serenităţiĭ sale că, în present, nimic nu póte să le aducă maĭ multă plăcere şi satisfacţiune de cât audind că Principele mareĭ Valachiĭ a fost ajutat de munificenţa acesteĭ Eccelentissimĭ Republice.

Când toţĭ acestĭ treĭ sfîrşiră unul dupĕ altul de a vorbi, Serenisimul Principe (Dogele) ḑise că cu multă mîhnire auḑi de suferinţele şi nenorocirea Principeluĭ valac. Dupĕ ce ḑise câte-va cuvinte de curtenie la adresa Principeluĭ conchide că, de şi nu póte da nicĭ un respuns pînŏ ce ceĭ lalţĭ signorĭ aĭ Colegiuluĭ nu vorŭ delibera asupra propunereĭ făcute, el espune de la sine marea strîmtorare în care se află finanţele Statuluĭ, Republica cheltuind în ultimul resbel cu Turciĭ 14 milióne în aur. Termină ḑicênd că Senatul va avisa.

Replică ambasadorul şi mulţumi Serenităţiĭ sale de buna sa voinţă arĕtând speranţa în succesul negoţiăriĭ, succes de care Maestaţile lor îşĭ vorŭ aduce aminte în casurĭ asemenea saŭ în casurĭ mult maĭ importante.

Terminând eşiră cu toţĭ din Colegiŭ.

Ai VIII di Marzo 1581

Venne nell'Eccellentissimo Collegio il Magnifico ambasciatore del Re Cristianissimo et seco condusse il Principe di Vallachia et di lor compagnia fu introdotto un secretario, il quale per ordine di Sua Maestà Cristianissima lo ha accompagnato con alcuni altri

www.dacoromanica.ro

gentiluomini della famiglia sua, et dopo i primi riverenti saluti fatti da questi a Sua Serenità et a tutti questi Eccelentissimi Signori, postosi a sedere l'Ambasciatore a banda dritta di Sua Serenità et il Principe a sinistra; il primo che parlasse fu l'Ambasciator del Re, che disse aver alcune lettere di Sua Maestà et della Serenissima Regina Sua madre, le quali egli appressentò et sono queste.

Finito che fu di legger le lettere, soggionse il predetto ambasciatore in questa sostantia.

Vorrei che mi fosse occorso differir questo ufficio che son per fare con la Serenità Vostra et con la Signorie Vostre Illustrissime fino a Giobbia prossima, perchè nell'Evangelio di domani (se io non m'inganno) si recita il caso del cieco, che è molto a proposito di queste. Quando la discipuli dimandarono il Signore: «Quid peccavit hic, aut parentes ejus, ut coecus nasceretur» et che Christo rispose loro: «Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifesteetur opera Dei.» Il medesimo si può dire del Principe qui presente della Grando Vallachia che non avendo ne egli ne il padre peccato, ne demeritato mai, ne manco potendolo aver fatto per la sua tenera età, come intenderà la Serenità Vostra, nondimeno trovandosi scacciato dal suo seggio et profugo, se ne viene acciocchè sia soccorso et aiutato dalla munificenza et liberalità della Serenità Vostra.

Questo Principe cristiano, in età di X anni, fu mandato dal padre al Gran Signore dove fu raccolto et tenuto alla sua corte in quel agrdo che conveniva tenersi l'Eccellenza Sua cher per lunga et continuata

www.dacoromanica.ro

progenie di Principi descende ; alcuni anni dopo avvenne che gli mancasse il padre, per il chè fu mandato nell'isola di Rodi, et successa poco tempo dopo la morte di Sultan Suliman, fu levato di là et mandato in Caramania et da poi in Damasco, et ancora in altre parti più lontane, con le quali perigrinazioni anzi piutosto transportazioni, le quali hanno forza di prigionia, si truova scacciato del suo stato ereditario senza alcuna sua colpa, onde trovandosi di cosi fatta maniera esule et in calamità cosi grande, Dio gli messe ardire di passar in terra di cristiani capitò in Transilvania et di là in Ongaria et finalmente in Polonia, dove, dal Re Sigismondo che allora viveva, fu benignamente ricevuto et accarezzato, ma poco tempo dopo il suo arrivo si amalò l'Eccelenza Sua d'inffirmità, che la tenne più di due anni nel letto et poco appresso morì il Re Sigismondo al quale essendo successo il Re mio Signore, questo per l'infirmità non ebbe maì potere di trattar alcuna cosa, et il Re dopo non molto spazio si partì di Polonia, come sa la Serenità Vostra, per andar a prender il possesso dell'ereditario suo Regno di Francia; onde şi condusse Sua Eccellenza alla corte di Massimiliano Imperatore dove anco fu benissimo veduto, accarezzato et onorato, et dopo esservi stato certo tempo si ritirò in Francia presso di Sua Maestà Cristianissima dove già sono tre anni che vi è stato sempre. Quivi il Re, compassionando tanta calamità et travagli di un Principe cristiano, l'ha abbracciato et procurato con tutti gli ufficij possibili di consolarlo et promessogli particolarmente di operar col Gran Signore Turco che

www.dacoromanica.ro

lo vogli rimetter in Stato; et in verità non partiva Monsignor di Germini cosi presto come fece per la sua Ambascieria di Constantinopoli, se non era la sollicitudine et l'efficacia con che il mio Re gli aveva comandato di trattar alla Porta del Gran Signore questo negocio di Sua Eccellenza, nel quale si è cosi bene diportato esso Ambasciatore che ha tutto ottenuto quello che ha saputo desiderare, parchè il Gran Signore in risposta degli ufficij del Re ha mandato un passaporto anzi un salvo condotto a Sua Eccellenza, che io tengo qui in mano et è l'autentico, il quale dopo mostrò et fece leggere, per il qual viene detto che a supplicazione del Re di Francia, che ha dimandato al Gran Signore che rimetta questo Principe di Vallachia nel stato del Voivoda suo padre, si contenti che vadi alla sua Eccelsa Porta, come fa al presente, con speranza di esserne rimesso, sebbene difficilmente vede di poterlo conseguire senza l'aiuto et liberalità della Serenità Vostra, la quale sa molto bene quello che in cosi fatti negocij bisogna far a quella Porta. Il caso di Sua Eccellenza è tanto pieno di pietà et di commiserazione, che ben è degno di esser abbracciato dalla Serenità Vostra, oltre la raccomandazione che si contiene nelle lettere del mio Re et della Signora Regina sua madre, che come la Serenità Vostra ha veduto sono tanto efficaci che non saprei che aggionger, non vedendomi ne anco atto a poterlo fare, et in questo mi rocordo di quello che dice Dimostene nell'orazione Περὶ Βασιλέος che un uomo che non sia buon oratore è impossibile o almeno molto difficile che possì persuadere, et dice anche che le cose non ben chiare, nelle

www.dacoromanica.ro

qualli vi siano da dire delle ragioni per una et per l'altra parte, vale assai l'orazione, ma nelle chiarissime non vi sia bisogno alcuno di persuadere. Diró dunque che in questa non sia alcun bisogno di persuadere la Serenità Vostra in questo atto di carità, credendo certo, che essendo ella stata sempre liberale et munificentissima con tutti, vorrà essere ancora con sua Eccellenza Principe Cristiano et degno della pietà della Serenità Vostra et che ella stimerà insieme l'efficace raccomandazione che le fa il mio Re, il quale *quid non poterit facere, quod non fecerit*; et l'assicuro che *non solum pro viribus fecit sed supra vires*, et torno a dire et affirmare, che Sua Maestà, nell'estrema indigentia în che ella si ritrova, ha fatto supra vires suas. Io voglio dirlo alla Serenità Vostra in ogni modo ognuno lo dice, et se il mondo lo sa, posso dirlo ancor io, che a questo tempo importa più al Re, et con più difficoltà ritrova mille scudi, che ad altro tempo non haveria fatto cento mille, et nondimeno ha fatto più di quello che ha potuto per sovegno et aiuto di Sua Eccellenza. Insomma io supplico la Serenità Vostra di aver a cuore non quello che io le ho detto, maquelo che le scrive il Re et la Regina, che niuna altra cosa si persuadeno di udire più grata che aver nuova che la Serenità Vostra habbia abbracciato et usato della sua munificenza et liberalità verso Sua Eccellenza come essa stessa le dirà, et il secretario ancora riferira, il quale pur hora sé ne viene dalla viva voce delle Maesta Loro mandato, per accompagnar q uestó Principe che io non posso dir se non quello che si contiene nelle lettere delle lor Maestà scrittemi in conformità

www.dacoromanica.ro

di quelle che manda alla Seronità Vostra. — Et con questo ponendo fine l'Ambasciatore al suo ragionamento diede luogo al Principe che parlasse. Il quale in sostanza disse, che non voleva replicar alcuna cosa delle sue calamità, peregrinazioni et disavventure, havendol'Illustrissimo Ambasciator di Francia (che cosi disse) recitato abbondantemente li disagi passati, et il suo stato presente, ma voleva ben dire che, mentre che si trovò alli confini dell'Ongaria quando passò in Cristianità, li Vallachi suoi popoli riconoscendolo per vero ere de et successore della Grande Vallachia gli fecero intendere, che se gli voleva entrar in stato, andasse o accompagnato o solo, che gli averiano messo in mano ogni cosa; ma conoscendo che l'abbracciar questa intrapresa saria stato con gran pericolo della vita sua et con troppo ingiuria del Gran Signore, se ne haveva voluto astenere, ma principalmente anco per il pericolo che poteva correr alli suoi populi quando avessoro messo ad effetto una tal risoluzione. Ma ricorrendo sempre in questi suoi travagli alla Maestà di Dio, pregandolo che l'aiutasse et lo illuminasse con la sua grazia, gli messe in cuore che dovesse andar verso il Re di Francia, al quale pervenuto fu da Sua Maestà Cristianissima ricevuto et con molta umanità et onore trattato, favorito et aiutato; intanto che sperava (siccome avea detto l'ambasciatore) di poter esser rimesso nel suo stato quando anco dalla liberalità di Sua Serenità et di questi signori Eccellentissimi fosse soccorso di qualche aiuto, però, con accomodata forma di parole, eccitò l'animo di tutti a considerare il suo stato degno di compas-

www.dacoromanica.ro

sione, et che se questa Republica per il tempo passato avea in tanti altri et simili et differenti casi dato esempi della sua pieta et liberalità, in questo suo si poteva prometter molto, perchè conosceva la grandezza dell'animo et delle forze di questo Serenissimo dominio, et che egli era pur Principe cristianissimo, et lo aflidava anco la caldissima raccomandazione delle Maestà Loro le quali, avendo fatto tutto quello che avevano potuto con tutto l'affetto del cuore, desideravano anco, per mezzo della stretta amicizia che tengono con questa Serenissima Republica, che da lei fosse aiutato, come ne la supplicava, promettendo non pure di restituire quello che da Sua Serenità gli fusse prestato (et fusse quanto lo piacesse) ma con ogni maniera de ufficio et segnalata dimonstrazione farsi conoscer memore et grato del beneficio ricevuto.

In questa sostantia porlò breve et molto accomodatamente il secretario del Re, raccontando la gloria degli alti di munificenza di questa Eccellentissima Republica in casi appunto simili, et principalmente quando in altri tempi ella ha rimesso in stato li Sommi Pontefici et altri Principi Grandi, et modernamente procurato di rimetterne altri che ne erano discacciati facendoli insieme sentire il frutto della munificenza et liberalità sua, con darli particolar assegnamento di provisione per sostentarsi come si sa. Che questi esempi suoi non erano punto minori di quelli del Popolo Romano, che rimesse nel regno Tolomeo, di Sisto IV⁰ Pontefice, che pur rimesse la regina di Bossina, li Despoti d'Epiro oggi detto Albania, et altri, et dei Gaietani che vi remessero il Re

www.dacoromanica.ro

Vladislao Baleologo. Che era offerta occasione a questa Serenissima Republica di aggrandir questa gloria sua con aiutare un Principe Cristianissimo cosi lungamente battuto da mala fortuna, et tanto ben amato, aiutato et favorito dal Re suo Signore, il quale con grandissimo affetto ne la prega come fa anco la Serenissima Regina sua madre, dall'una et l'altro delli quali, affermò egli, essergli stato detto per riferirlo a Sua Serenita che niuna cosa conoscono poter loro avvenire al presente di maggior contento et satisfazione che intendere che il Principe della Gran Vallachia sia stato liberalmente aiutato della munificenza di questa Eccellentissima Republica, alla quale oltre la restituzione et gratitudine che sempre sarà per averle questo Principe, le Loro Maestà si teniranno a ricompensarla in simile et ogni altra occasione.

Quando tutti questi tre ebbero posto fine uno dopo l'altro di parlare, disse il Serenissimo Principe che con molto dispiacer d'animo aveva inteso li travagli et infortunio di questo Principe, cosi per la compassione che meritamente si doveva aver di cosi fatti accidenti occorsi ad un Principe Cristiano et di sangue et di virtuti nobilissimo, come per l'amore che vedeva essergli portato dalla corona di Francia, con la quale questa Republica si sentiva cosi strettamente congiunta d'amicizia et che sebbene questi Signori haveriano, secondo l'uso di questo governo, ragionato et deliberato sopra la proposta fatta nondimeno voleva dire come da se, che per tutte le cause sopradette il suo dispiacere veniva a farsi maggiore perchè

www.dacoromanica.ro

vedeva che questa dimanda gli era fatta in tempo tanto incomodo per la strettezza grande in che si trouva la Republica di denari, trovandosi aver spesi nell'ultima guerra col Sig. Turco 14 millioni d'oro, che per esser nella maggior parte stati tolti ad imprestito, ora non si attendeva ad altro nella Cecca che a trovar modo di restituirli, onde non discerneva quello che si potesse far in questo caso, pur come haveva detto prima, li signori Savii ne averiano ragionato.

Replicò l'Ambasciatore et prese occasione di ringraziar Sua Serenità della buona volontà, mostrando di non diffidar della grazia dimandata, et replicatamente affirmando che come dalle loro Maestà era sommamente desiderato questo favore cosi prometteva per nome loro che sariano prontissime sembre di ricompensarlo in simile et molto maggiore occasione, et con aver presentato alcuni memoriali a nome dell Illus^{mo} et Rev^{mo} Cardinale da Este si licenziò in compagnia degli altri.

BARTH-eus FRANCISCUS SECRETARIUS.

(Esposizioni degli ambasciatori 1578 — 1581 — carte 203—207 R. Archivio Generale di Venezia.)

Cititorul nostru, care asistă la recepţiunea făcută în Veneţia luĭ Petru Cercel în ţioa de 7 Martie 1581 şi ascultă discursurile pronunţate cu acéstă ocasiune, nu va fi póte nemulţumit să cunóscă maĭ de aprópe magnifica şi celebra incintă unde principele român fu primit de Dogele, asistat de întregul Eccelentissim Colegiŭ.

www.dacoromanica.ro

Cu atât mai mult sperămŭ că va fi mulţumit cu cât acéstă incintă se păstréză pênĕ astă-ḑi în aceaşi stare în care ea se afla în secolul al XVI, şi călĕtorul român, mergênd în Veneţia, va putea vedea astă-ḑi locul unde se aşeḑà în anul 1581 un principe al nostru român în miḑlocul Signorieĭ veneţiane şi de unde pronunţà un discurs în limba italiană.

Sala Palatuluĭ Dogelor, în care se făcea recepţiunile de suveranĭ şi principiĭ, ce treceaŭ prin Veneţia, şi în care eraŭ priimiţi în audienţă ambasadoriĭ ce represinta pe lîngă Republică guvernele streine, se numesce: *La Salla del Collegio.*

O artă magistralĕ a împodobit zidurile şi pereţiĭ sĕĭ.

Privirea este încântată de frumuseţa, severă şi splendidă în acelaş timp, a decorurilor sale.

Doĭ din pictoriĭ ceĭ maĭ celebri aĭ scóleĭ veneţiane, Paolo Veronese şi Iacobo Robusto ḑis Tintoretto, aŭ descris, cu caldele lor penele în nemuritóre tabeluri, victoriile şi înţelepciunea Republiceĭ.

Priviţi d'asupra fotoliuluĭ ducal. Aveţi înainte una din operile cele maĭ însemnate ale luĭ Paolo Veronese.

Acel bĕtrân îngenuchiat este Dogele Sebastiano Venier; el aduce mulţumiriĭ luĭ D-ḑeŭ pentru victoria ilustră ce Republica a câştigat asupra Turcilor. Veneţia şi S-ta Justină, care fu patróna aceleĭ ḑile triumfătóre, apar într'o frumuseţe ideală.

www.dacoromanica.ro

Pe peretele opus ferestrelor ce privesce curtea Palatului, Jacobo Robusto a aruncat robustele sale tinte ca să reproducă fisionomiile espresive şi severe ale eroilor şi înţelepţilor Republicii. Ici este Serenissimul Nicolo da Ponte; colo, Proveditorul Andrea Gritti; mai departe, Dogele Aloisi Mocenico, mai sus este Madona glorióşă încongiurată de îngeri, înaintea căria se prosternă cu recunoscinţă înţelepţii Statului Veneţian.

Nimic mai admirabil de cât plafonul acestei săli. Este întreg de Paolo Veronese.

Vedeţi Veneţia! Justiţia îi presintă spada; Pacea, o ramură de măslin. In miḑloc se înalţă Credinţa; la piciórele sale un sacrificiu ce i se ridică de către Republică şi drept inscripţiune ici: *Nunquam derelicta*, mai departe: *Reipublicae fundamentum.*

In fine, ca să nu prelungesc prea mult descripţiunea, priviţi acel tabel unde pictorul a voit să facă alusiune la dominaţiunea Veneţiei asupra mărilor cu acésta legendă: *Robur Imperii.* E Neptun împreună cu Marte, acoperiţi de grele armaturi şi de strălucite conquilii.

Un *chiaro-oscuro* savant pune admirabil în reliev aceste admirabile picturi şi o *frisă*, plină de eleganţă, plimbându-se în tot giurul sălei, le încadréză cu o artă inimitabilă.

In acésta magnifică incintă fu priimit Principele nostru român în ḑioa de 7 Martie 1581.

www.dacoromanica.ro

Pentru a sosi aci, el se sui, însoţit de ambasadorul Franciei, de secretarul Berthier şi alţi nobili veneţiani, pe lărgile trepte de marmură ale scărei esterióre a palatului ducal *(Scala dei Giganti)*, admirabilă operă a lui Sansovino, trecu, printr'un maestos portic, ca să ajungă la splendida scară interioră a palatului *(scala aurea)* care 'l conduse în eleganta sală ţisă a *celor patru porţi* şi de aci, pătrunţênd în *anti-salla del Collegio* de unde, după ce mai ântêiu aruncă, nu ne îndoimu, o privire de admiraţiune asupra capo-d'opereĭ luĭ Paolo Veronese: *Raptul Europeĭ de către Jupiter*, fu în fine introdus în splendida sală ce descriserămu unde îl astepta Dogele împreună cu ceĭ lalţi membri aĭ Eccelentissimuluĭ Colegiu şi unde se petrecură lucrurile ce cititoriĭ nostri cunoscu.

Dar să ne întórcemu acum la documentele nóstre.

Doue ţile în urma recepţiuniĭ luĭ Petru Cercel în Eccelentissimul Colegiu, adică la 9 Martie 1581, vedemu pe nunţiul Papal mergênd şi el în Colegiu ca să intervină în afacerea Principeluĭ nostru.

MDLXXXI, IX Martie.

Venit în Eccelentissimul Colegiu, Nunţiul Papal presintă Brevul Sanctităţiĭ sale în favórea Principeluĭ valac.

După ce se citi brevul Papeĭ, el adăogă că n'are mult de ţis Serenităţiĭ sale în afacerea de faţiă fiind ea acum fórte

www.dacoromanica.ro

bine cunoscută. Spuse ca ambasadorul Franceĭ a venit ḑilele acestea la dînsul a casă pentru acéstă negoţiere; că Sanctitatea Sa 'ĭ a ordonat ca să se presinte cu brevul seŭ în Colegiu, că a auḑit pe ambasador că principele caută o galeră ca să trécă marea; că în privinţa banilor el nu voesce să condescindă la nicĭ un particular şi termină ḑicênd că orĭ ce va face Serenissima Republică către Principele valac va fi peste mĕsurĭ plăcut Sanctitaţiĭ Sale, *sarà sopra modo grato alla Santità Sua.*

MDLXXXI a IX de marzo.

Venuto rell'Eccellentissimo Collegio Monsig. Nuntio del Pontifice, presentò questo Breve della Sua Santità in raccomandatione del Principe di Valacchia, et finito di leggersi soggiunse sua Signoria che non vedeva bisogno di usarsi molte parole per persuadere Sua Serenità di haver per raccommandato et favorire il predetto principe in questa sua andata a Constantinopoli, essendo il caso suo molto degno di commiseratione, et della solita pietà di questa Eccelentissima Republica, chè l'Ambasciator di Francia era stato questi giorni àcasa sua, perche a nome di Sua Santità venisse a far questo ufficio, non sapendo però, che oltra l'ordine della sua beatitudine di parlarne a Sua Serenità trovesse questo breve, et tenisse commissione di presentarlo, et che si offerì di venir l'istessa mattina che vi veniva l'Ambasciator, et ne mandò a dimandare l'audientia, ma essendogli stato risposo che haveria bastato che venisse hoggi haveva differito fino ad hora a far l'ufficio; et perche non era informato se non

www.dacoromanica.ro

di questo in generale se bene havev a inteso dall'Ambasciator di Francia, che il Principe ricercava una galea per il passaggio, et commodità di dinari egli non voleva condescendere a particolare nissimo, ma si riportava a quello, che l'uno et l'altro haveva già seposto, et ricercatane Sua Serenità affermando però, che quanto questa Republica farà verso il predetto Principe sarà sopra modo grato alla Santità Sua.

A tutte queste parole rispose il Serenissimo Principe molto gratamente et con grave maniera, promittendo di fare quello che si potesse et fosse conveniente.

(Esposizioni Roma-Collegio-Reg. 3. 1580-83)

Tot în ḑioa de 9 Martie afacerea trece în discuţiunea senatuluĭ a căria decisiune este conţinută în următórea piesă:

MDLXXXI, IX Martie, în Senat.

Avênd în vedere scrisorile Regeluĭ Cristianissim şi Serenissimeĭ Regină, espunerea ambasaduluĭ Maestăţiĭ lor şi a Secretariuluĭ Berthier, Brevul Papeĭ şi interveniţiunea Nunţiuluĭ seŭ, Senatul decide de a se pune la dispositiunea Principeluĭ valach o galeră ca să 'l conducă pînă la Ragusi ordonându-se Sopra-Comiteluĭ de a'ĭ face tóte cheltuelile şi a'ĭ presinta afară de aceste o mie de talere.

Aŭ votat *pentru* 159, *contra* 14 şi s'aŭ abţinut 16.

1581 a XI di Marzo, In Pregadi.

Dalle lettere del Re Christianissimo et della Serenissima Regina sua madre, dall'espositione dell amba-

www.dacoromanica.ro

sciatore qui residente delle loro Maestà et del loro segreta Bertier mandato per accompagnar il principe di Vallachia, et insieme dal Breve del Papa et dall'ufficio del suo Nuncio hora lette a questo conseglio si a inteso di quanto e ricercata la Signoria nostra a favore del predetto Principe di Vallachia che se ne va a Constantinopoli però

L'anderà parte che in gratificatione della Beatitutine Sua et delle predette Maestà Christianissime sia il predetto Principe di Valachia accomodato di una galea per il suo passaggio fino a Ragusi con ordine al Sopracomite che gli faci le spese, et oltre a cio sia presentato in nome della Republica di mille taleri et cosi queste come le spese siano pagati di denari della Signoria nostra.

159
14
16

Adi XI di marzo 1581

In Collegio existente in Senato

20
2
0

(Senato Deliberazioni — *secreti*, filza 52 — (1581)

Senatul, în urma decisiunii ce a luat în favorul principelui Valac, resumă cele petrecute în următórea piesă pe care o trimese ambasadorului veneţian în Francia cu ordinul de a aduce tóte acestea la conscienţa Maestăţilor regale Francese şi Reginei mume.

www.dacoromanica.ro

1581 a XI di Marzo. In Pregadi.

All'Ambasciator in Franza

La settimana passata venne in questa città il Principe di Vallachia, et ci mandò le lettere vostre conle quali per ordine della Serenissima Regina madre del Re lo havete accompagnato. A VII di questo si presentò a noi, et dall 'ambasciator del Re qui residente che venne secco ci furono date le lettere delle Maestà loro, et fatto ufficio in conformità, al quale fu soggionto dal predetto Principe, et dal segretario Bertier che lo accompagna, quanto nell'occlusa espositione di tutti loro vederete. Noi per gratificar principalmente le loro Maestà, et per mostrar la buona volontà che tenemo verso ogni Principe Christiano come e questo havemo deliberato col Senato (col quale vi scrivemo le presenti) di accompagnarlo di passagio fino a Ragusi et di presentarlo, come nella qui inserta copia della parte si lege. Però andato alle loro Maestà darete loro avviso del recever delle sue lettere, alle quali per non dar loro tedio non facemo altra risposta riportandoci all' ufficio che farete voi, che sarà di laudar li prudenti ufficij del Magnifico Ambasciator Ferriero et del secretario Bertier, et dell'haver gratamente ricevuto, honorato et favorito nel modo che havemo detto il predetto Principe di Vallachia; confirmando alle loro Maestà il nostro buon animo et l'osservanza che portamo a quella Christianissima Corona.

Per avviso vostro il Papa ne ha scritto un breve in questo stesso proposito, et il Nuntio suo ne ha fatto anco uficio a bocca. Noi già prima disposti per li uf-

www.dacoromanica.ro

ficii delle loro Maestà a far quanto havemo detto, havemo risposto al Nuntio con parole grate et generali, et cosi fatto dire alla Santità Sua; et di tutto vi mandemo copia per vostra compita informatione.

159
14
16

(Senato Deliberazioni *secrete* filza No. 52; insesta al decreto 1581, 11 marzo)

Principele Român ajuns la Ragusi trimite Dogelui o epistolă de mulţumire, pe care am găsit'o în archiva Colegiului. *Lettere autografe Moldavia. Valachia. . . filza No. 12, carta No. 148.*

Ragusi VIII Aprilie 1581

Principele nostru esprimă mulţumirile sale Serinităţii Séle Dogelui, arată că gentilomul veneţian Sopra-comitele Benedetto Giuliano, care'l-a insoţit din partea Republicei, s'a purtat cu dênsul şi cu familia sa, întrebuinţând tótă curtesia şi tóte onorile cuvenite; recomandă pe disul gentilom la atenţiunea şi graţiele Serenităţii Séle; rógă în fine pe D-deŭ ca sĕ 'i ofere ocasiunea de a se plăti în parte de atâtea îndatoriri şi uréză prosperitate Serenităţii Séle şi Statului Veneţian.

Serinissimo Principe

Essendo grazia d'Iddio giunto a salvamento in questa città di Ragusi, mi e parso debito mio avvisar a Vostra Serenitá et confirmarli che io non desidero cosa maggiormente che occasione di poterli con tutto l'effetto

www.dacoromanica.ro

del core dimostrar la prontezza del animo mio non solo di servir Vostra Serenità ma ad ogni parcicolar gentiluomo Venetiano et particolarmente verso al signor Sopra Comite Benedetto Giuliano, dal quale ho ricevuto et cosí tutta la mia famiglia tante cortesie et honore che mi sforzano supplicar a Vostra Serenità volerlo tener in numero dé quelli che desiderano con effetti del core di compire li comandamenti della Serenità Vostra, come detto signore Sopra Comite ha fatto verso di me in questo viaggio con tutta dimostratione di amorevolezza et possibile diligentia et trovandomi io tanto obligato et non potendo mostrare il mio core presentemente con altri effetti salvo dopo haverli reso gratie immortali, la supplico pure de gratificarmi con quelle benigne et humane gratie che Vostra Serenitá mostrarà verso detto Signore Sopra Comite Giuliano, le quali li daranno a conoscere che ogni favore et cortesia che ho ricevuto da lui sono state in consideratione della Serenitá Vostra, et io in questo riceverò grandissimo contento di sentire l'avanziamento d'esso Signor Giuliano et ad-ogni particolar gentilhomo Venetiano; et con questo per havermì forse troppo avanzato non mi stenderò piú altro, salvo di supplicar la Serenità Vostra quanto meglio so et posso che mi vogli favorire di suoi comandamenti e di me et di quello che alla divina clementia piacerà appartirmi, li piaccia a disponersi come del suo proprio et questo è il più gran favore che io da qui innanzi desidero da quella Serenissima Republica.

Et cosi priego Iddio di darmi l'occasione per potermene scioglier in parte di tanti obblighi ch'io li

www.dacoromanica.ro

porto, si come con effetto del core prego il nostro Salvatore, per lunga vita di Vostra Serenità con ogni prospera conservatione di quel Serenissimo Dominio.

Da Ragusi, alli VIII d'aprile 1581.

Di vostra Serenità

Humilissimo et obbligatiss. servitore
Il Principe della Gran Valachia

Petrus

(Archio. Gen. Veneto — Lettere autog... Moldavia, Valachia ... Collegio filza No. 12, carta No. 148.)

Tot în luna luĭ Aprilie, la 27, vedemŭ că ambasadorul Franceĭ vine în Colegiu cu o scrisóre de mulţumire din partea Regeluĭ Franceĭ pentru cele ce Republica a făcut în favorul Principeluĭ român.

1581, 27 Aprilie.

Venit în Eccelentissimul Colegiu, în care se află şi Eccelentissimiĭ Signorĭ, Capiĭ Ilustrissimuluĭ Consiliŭ de X magnificul ambasador al Regeluĭ Cristianissim presintă scrisórea Maestăţiĭ sale, care fu citită, arată că demonstraţiunile şi curtesiile usate către principele mareĭ Valachiĭ le consideră ca un efect al magnanimităţiĭ Serenităţiĭ sale şi ca o probă de afecţiunea ce are pentru Regele, şi termină esprimând mulţumirile stăpânuluĭ sĕŭ. . . . .

După aceia ambasadorul vorbesce, tot în acea şedinţă, de o altă afacere ce nu privesce pe principele român.

www.dacoromanica.ro

1581, 27 Aprile.

Venuto nell'Eccellentissimo Collegio, nel qual si attrovavano li Eccellentissimi Sig^{i} Capi dell'Illus^{mo} Consiglio di X, il Magnifico ambasciatore del Re Christianissimo parlò in questa sustantia.

Serenissimo Principe, illustrissimi et Eccellentissimi Signori. Ho commissione dal mio Re di far dei officij con la Serenità Vostra, et prima le darò questa lettera di sua Maestà, la qual fu letta, et esso poi saggionse. Io non ho che dir altro se non che sebbene le demostrazioni et cortesie usate da Vostra Serenità al Principe della Gran Vallachia sono effetti della bontà et benignità di Vostra Serenità non di manco si conoscono anche procieder dalla affettione che Ella porta alla corona de Franza, essendo raccomandato questo Principe dal Re mio Signore con tanto affeto, et però con gran ragione il Re ne ringrazia Vostra Serenità et se li offerisce con quel animo che ha di farle sembre servizio, ...

Eată şi epistola Regeluĭ Francieĭ.

Carissimi et grandi amici collegati et confederati : Il sig^{r} du Ferrier nostro consigliero nel nostro consiglio secreto, et ambasciatore appresso di Voi, ne ha fatto intendere, come ancora non ha dimenticato di fare il medesimo il Principe dela gran Vallachia gli favori et le liberalità le quali voi avete usate verso il detto Principe alla Nostra preghiera et recomandazione: Delle quali ve ne abbiamo ben voluto ringrazi-

www.dacoromanica.ro

are per la presente : E ancora che tal opera sia degna della Vostra usanza, memorabile carità e prudenza niente di meno noi l'attribuiamo all'affezione che ci portate et ne tegniremo perpertua memoria. Et a noi sarà di gran contenteza di rendervene il contracambio quando l'occasione se ne presenterà: Cosi come vi dirà piu a lungo Nostro detto ambasciatore, al quale ci rimetiamo : Et con questo preghiamo Iddio, carissimi et grandi amici collegati et confederati, che mantenga et aumenti Vostra republica in perpetua felicità.

Scrita in Parigi alli 2 di Aprile 1581.

Henryco

(Esposizioni degli ambasciatori 1578—1581 carte 186—200) A. Arch. generale di Venezia.

Urmând cercetarea documentelor relative la Petru Cercel n'am mai găsit urmele principeluĭ nostru de cât în anul 1583, 13 Octombrie.

Cercetând în Registrul Esposizioni. — Principi 1580 pînă la 1583 am dat la pag. 167 peste următórea piesă:

MDLXXXIII la XIII Octombrie.

Venit în Eccelentissimul Colegiu, ambasadorul Regeluĭ Cristianissim arată Serenităţiĭ sale că a sosit un gentiluom al Principeluĭ mareĭ Valachiĭ, trimes de acesta către Maestatea sa Regele, stăpânul sĕŭ, ca să mulţuméscă Maestăţiĭ sale de semnalatul serviţiŭ ce 'ĭ a adus ajutându'l, prin marea sa autoritate, a 'şĭ recâştiga Statul; rógă pe Serenitatea Sa ca să asculte pe ţisul gentiluom care 'ĭ aduce scrisorele sale de creanţă, *che le porta sue lettere di credenta*(1).

(1) Cu tóte silinţele şi cercetările mele nu 'mĭ a fost cu putinţă să daŭ peste aceste scrisorĭ.

www.dacoromanica.ro

Introdus în Eccelentissimul Colegiu şi presintând scrisorile credenţiale, *appresentate le lettere credentiali*, trimesul luĭ Petru Cercel arată că el a fost trimes de Principele mareĭ Valachiĭ către Regele Cristianissim (1) ca să'ĭ aducă mulţumirĭ pentru că, prin autoritatea sa, el a fost reinstalat pe tronul tatăluĭ sĕŭ, că stăpânul seŭ nu recunósce protecţiunea ce i s'a acordat de cât ca provenind de la Maestatea sa, refugiul Principilor mâhniţĭ, şi fiind că în trecerea sa pe aicĭ a priimit multe favorĭ şi curtesiĭ, mi a comandat ca să mĕ presint în numele sĕŭ, înaintea Signorieĭ Vóstre şi să aret că păstrézĕ memoria favorilor şi curtesielor priimite şi că va fi tot dauna gata a pune în serviţiul Republiceĭ viaţa şi statul sĕŭ.

Dogele respunde mulţumind Serenissimuluĭ Principe şi esprimênd bucuria sa şi a acestor Eccelentissimĭ Signorĭ că, prin miḑlocirea Regeluĭ Cristianissim, Serenitatea Sa a isbutit a se reinstala in Statul sĕŭ. Ofertele făcute în numele Principeluĭ sunt ascultate şi priimite cu plăcere, precum şi Dogele se oferă, pentru orĭ-ce ajutor şi favóre, în serviciul seŭ.

Serenitatea Sa îşĭ aduce aminte de Principele Valachieĭ veḑêndu'l în Eccelentissimul Colegiu când a trecut în acéstă cetate ca să mérgă la Constantinopole, doresce ca ḑisul gentiluom întorcêndu-se către stăpênul sĕŭ să'şĭ aducă aminte de tóte cele ḑise pentru a le referi şi a 'l asigura de afecţiunea ce are pentru dînsul acest Stat.

MDLXXXIII a XIII di Ottobre.

L'Ambasciatore di Francia appresenta un gentiluomo del Principe di Vallachia, mandato per far ufficio di complimento, poi ringrazia delli avvisi fatteli

(1) In archivele Franceĭ din acéstă epocă trebue se esiste urme de trecerea ambasadoruluĭ luĭ Petru Cercel la curtea Regeluĭ Cristianissim

www.dacoromanica.ro

comunicare circa la presa delle galee di Malta; et in fine si estende lungamente in dissuadere la lega proposta dal Pontefice col Re di Spagna.

Venuto nell' Esc-mo Collegio l'Ambasciatore del Re Cristianissimo, parlò in questa sostanza:

Serenissimo Principe. Illus-mi Signori. E'gionto quì un gentiluomo del Principe della Gran Vallaca, mandato da lui verso la Maestà del Re mio Signore, per ringraziare Sua Maestá del segnalato et inaspettato beneficio ricevuto col mezzo della sua grande autoritá dal Gran Signore, di aver ricuperato ilsuo Stato, del quale fu il suo padre spogliato gia molto tempo, et avendo Sua Eccellenza ottenuto questa grazia in conseguenza della grazia et grandezza di Sua Maestá, mi scrive con sue lettere de XXIIII di Agosto, di non voler riconoscere al mondo in alcun altro tempo altro protettore, ne benefattore che la Maestà Sua, et che insieme preghi la Serenità Vostra che si degni di ascoltare detto gentiluomo, che *le porta sue lettere di credenza.* Però Vostra Serenitá si contenterà di farlo chiamare, perchè la farà intendere quanto il detto Principe gli ha commesso.

Introdotto dunque nell'Ecc-mo Collegio et fatto sedere sopra gli Ecc-mi Signori Savii di Terraferma, appresentate le lettere credenziali disse poi:

Serenissimo Principe. Eccellentissimi Signorì. L'Eccellentissimo Prìncipe della grande Vallachia mi manda verso il Re Cristianissimo perchè in nome suo io renda alla Maestà Sua quelle grazie che si convengono per un tanto favore et grazia, chè con il mezzo dell'auto-

www.dacoromanica.ro

ritá sua, ha ottenuto appreso il Gran Signore, di essere restituito nel suo Stato paterno, del quale sì ritrovava gia tanto tempo privato, et mi ha comandato di più di farle intendere che come riconosce questo felice successo da Sua Maestà, così anco è risoluto di non voler riconoscere la sua protezione da altri chè da lei, la quale come rifugio di Principi afflìtti, è solita sempre, come hanno fatto tuti lisuoi antecessori, di ajutarli et soccorrerli nelli loro bisogni, et perchè Sua Eccellenza nell'andare alla Porta dell'Altezza del Gran Signore quando partì di Francia passò per questa città dove ricevé molti favori et cortesie, mi ha comandato che in nome suo visiti la Vostra Signoria Serenissima, et mi rallegrai seco di questo suo felice successo. Sapendo che Vostra Serenitá ne sentirá molta consolazione, et le dica di piú, che essendo ricordevole delle cortesie et favori ricevute da lei nel suo passaggio per quá, sarà sempre pronto di mettere la vita et lo Stato et quanto sarà in poter suo per servizio dì questa Serenissima Republica in tutte le sue magnanime et degne imprese; Stando tratanto Sua Eccellenza con molto desiderio di haver occasione dì poter far conoscere la sua buona volontà a Vostra Serenitá et a tutti questi Illus-mì Signori.

Il Serenissimo Principe disse che ringraziava il Sermo Principe dell'ufficío che aveva voluto fare con questo stado per la restituzione che col mezzo del favore del Re Cristianissimo aveva ottenuta del suo Stato, della quale Sua Serenità et questi Eccellentissimi Signori sentivano molta consolazione et se ne rallegravano con Sua Eccellenza con ogni maggior affetto.

www.dacoromanica.ro

Che l'offerte fatte a nôme suo erano state gratamente intese et si accettavano volentieri come all'incontro Sua Serenitá si offeriva per ogni commodo et favore in suo servizio. Che Sua Serenità si ricordava del Principe, avendolo veduto nell'Ecc-mo Collegio quando passò per questa città per andare a Constantinopoli, che desiderava che il detto gentiluomo si ricordasse, ritornato che fosse al Principe, di riferire tutto quello che li aveva detto del consenso delle sue prosperità et dell'affettione che gli portava questo Rtato; il qual gentiluomo senza altra replica si licenziò et l'Ambasciatore soggionse...

Aci se termină documentele inedite relative la Petru Cercel ce am descoperit în arhivele Veneţieĭ.

Eram decis, cu ocasiunea publicăriĭ acestor documente, să întreprind a scrie întréga biografie a acestuĭ principe a căria carieră fu plină de atâtea aventure şi espusă la atîtea peripeţiĭ.

Luând însă cunoscinţă că un june eminent, D. Tocilescu, înzestrat de un mare zel şi de o aptitudine specială pentru studiile istorice, se ocupă de maĭ mulţi anĭ cu biografia fratelui luĭ Mihaiu Vitézul şi că este în ajunul de a publica opera sa, cred că n'am alt maĭ bine de făcut de cât a astepta acésta publicaţiune pentru a o apreţia după meritele sale şi a profita de dînsa mpreună cu tot publicul literat.

Doŭ cuvinte âncă ca conclusiune generală şi termin.

Importanţa documentelor de maĭ sus, necunoscute

www.dacoromanica.ro

de nimenĭ pînĕ acum, în punctul de vedere propriu ḑis istoric orĭ cine o înţelege şi o póte apreţia.

Afară de acestea însă nu este óre în drept istoricul critic şi omul politic sĕ tragă dintr'însele şi o altă consecinţă?

Aceste documente nu ne autorisă ele óre a susţine că, chiar în acea perióḑă de slăbiciune a Statuluĭ român, în acea perióḑă de decădere politică şi morală a boerilor Ţerĭ, carĭ numaĭ conservase altă vigóre de cât aceea de a merge însăşĭ la Constantinopoli sĕ céră de la Sultan pe Domnitoriĭ lor, Domnitori pe care Padişahul putea să'ĭ goniască de pe tron, supuindu-se numaĭ capriţióselor impulsiunĭ ale bunuluĭ sĕu plac, nu ne autorisă, ḑic, aceste documente a susţine că principiĭ nostri chiar atunci erau consideraţĭ în Occident ca făcênd parte din familia suveranilor Eoropeĭ?

Regele Franceĭ şi Regina-mumă numescŭ în epistolele lor pe Petru Cercel, *notre très-cher cousin et bon amy*, epitete ce nu 'şĭ daŭ de cât suveranĭ între dînşiĭ; guvernul Franciei, guvernul Pontifical, guvernul Republiceĭ veneţiane considera pe principele nostru că pe un *pretendent*, dând acesteĭ denumirĭ tótă accepţiunea occidentale a cuvîntuluĭ; aceste guverne, tractându'l, susţinându'l şi onorându'l ca pe un *pretendent*, îl considera ca un membru din familia Suveranilor pe care 'l ajută, împinşĭ fiind de acel sentiment nedefi-

www.dacoromanica.ro

nit dar intim de legături ce unesce între dînşi diverşii membri ai aceleaşi familii.

Documentele nóstre ne arată cum pretendentul, restabilit pe tron, trimete un ambasador estraordinar către Regele Franceï şi către Eccelentissimul Colegiu pentru a aduce într'un mod oficial la cunoscinţa guvernelor ce 'l aŭ ajutat faptul restauraţiuniï séle.

Ultimul document ḑice:

Introdotto (trămisul luï Petru Cercel) nell'Eccelentissimo Collegio et *appresentate le lettere credentiali*, disse poi....

Ambasadorul dar estraordinar al luï Petru Cercel presintă din partea Suveranuluï seŭ scrisorï de creanţă direct adresate către Suveranul Statuluï veneţian.

Nu suntemŭ óre în drept, în urma unor asemenea documente, a termina prin conclusiunea că, chiar în cea maï tristă periodă a istorieï nóstre naţionale, principiï nostri n'aŭ perdut nicï o dată cu totul esercitiul complect al principalelor atribuţiunï ale suveranităţiï?

www.dacoromanica.ro